

مامه‌له‌ی هیزه شیعه‌کان له‌گه‌ل برپاره‌که‌ی ICC له‌باره‌ی نهوتی هه‌ریمی کوردستان

02-04-2023

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین ته‌ها

کورتە: به‌گویره‌ی ئاماژه و پێداگیریه‌ی راگه‌یێندراوه‌کانی هیزه شیعه‌کان له‌م خوله‌ی پێنجه‌مدا خوازیاری دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ری بنه‌ره‌تین بۆ دۆسیه‌ی نهوت و بودجه و خستنه‌سه‌رپێی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل هه‌ریمی کوردستان

پاش دەرچوونی بېراری دادگهی نیوژیوانی نیودهولتهی له پاریس، که سەر به ژووری بازگاننی نیودهولتهی - ICC، سهبارت راگرتنی فرۆشتنی نهوتی ههریمی کوردستان به سهربهخۆ، چ حکومتی عیراق و چ هیزه شیعهکانیش له ناست قهبارهی ئەم پێشهاته ئاههنگیان نهگێرا، بهلام ئەمه به مانای ئەوه نییه بهم ههنگاوه دلخۆش نهبن و له گرنگی گهمارۆدان ههناردهی نهوتی ههریمی کوردستان تینهگهن که له سهردهمی سهروکوهریایهتی یهکهمی نووری مالکییهوه (2005 - 2010) مهیدانگی گهرمی کیشمهکیش و راههی جیاواز و تاقیکردنهوهیهکی پراکتیکی ناساندنی چهمی فیدرالیزمه نامۆکهی عیراقه، که تنیا یهک ههریمی تیدایه.

بهگشتی تیکرای هیزه شیعهکان ههلوێستیان لهسهر نهوت پشتیوانیکردنی بالادهستکردنی کۆمپانیا یه بازارکردنی نهوتی عیراق (سۆمۆ) یه بۆ فرۆشتن، نوینهرهکانیشیان له پهرلهمان زوو زوو داتا و لیدوانهکانی ئەم کۆمپانیا بهکهنه بهلگه لهسهر ئەوهی ههریمی کوردستان پابهندی یاسای بودجه نهبووه، یان چهندی فرۆشتوووه و داهاات و نرخهکی چهند بووه. له چوارچۆیه گشتیهکی دۆسییهکهشدا شیعهکان داوا یه گهپانهوه بۆ دهستور دهکهن، بهبن چوونه نیو وردهکاری و بهگوێهری راهی خۆیان که پیداگره لهسهر ئەوهی دۆسیهی نهوت دۆسییهکی فیدرالییه و دهبیت مەرجهیهتهکهی وهزارهتی نهوتی فیدرالی عیراق بێت، ههچ هیزگی شیعهش ههلوێستیکی جیاواز لهوهی نییه، به سهدریهکانیشهوه، بهتایبته له پاش دەرچوونی بېراری دادگهی فیدرالی له نیوهپاستی شووباتی 2022 که یاسای نهوت و گازی ههریمی کوردستانی به نادهستووری ناساند و دادگهکەش بهلای ئهوانهوه لهو پرسانهی که مهبهستیانه نزیك دهبیتهوه له پیرۆزی.

ئێستا، که بېرارهکهی ICC دەرچوووه، دۆخی نیومالی شیعه له دۆخی چاوهپوانی و گوێ ههلهخستنه بۆ کۆمهلیک پێشهاات که سېهریان بهسهر کهشی سیاسی عیراقهوهیه. له ئەزموونی قهیرانی دۆلاردا تیگهپشتن رابهل و پهیوهندییه دهرهکیهکانیان لاوازه و نایانهویت به ئاشکرا و به زهقی و به گوێهتی تیژ بچنه دژایهتی ههچ بهرزهوهندییهکی ئەمریکا و ولاتانی رۆژئاوا، لهوانهش ئەو کۆمپانیا نهوتیانهی له ههریمی کوردستان ههپانه، ناشیانهویت خۆیان وا دهربخهن لهم دۆخی شهپری ئۆکراینادا ئەمان هۆکاری بهرزکردنهوهی نرخه نهوتن له ریزگی راگرتنی ههناردهی دهوروبهری نیو ملیۆن بهرمیل نهوتوه، ههر لهم چوارچۆیهیهشدا تهنانهت دهستبهرداری زهقکردنهوهی ئەوه بوون که بلین "ئیسرائیل سوودمهندی نهوتی ههریمی کوردستانه".

لهسهر ناستی ناوخۆی عیراقیش گهوههرترین ئالنگاری بهردهم مالی شیعه ههلبژاردنی پارێزگاکانی کۆتایی 2023 و چاودیزیکردنی بهردهوامی پلان و جموجۆلهکانی موختهدا سهدره که سهراچاوهی نیگهرانی و دلخورتی ههموویانه پاش ئەوهی به کۆمهل ناچاریان کرد گوێهگیر بې و جلوهی ئەم خوله "پنجهم" بداته دهست چوارچۆیهی هاوانهنگی شیعهوه، له دۆسیه و تهوهرهشدا پشتیوانی ههریمی کوردستان و لانیکهم ههولێریان پنیوسته بۆ ئەوهی له لایهک بۆشایی سهدری پنیکهنهوه و بۆ تپهپاندنی یاسا و پرۆژهکانیان هاوانهنگیان ههپیت، له لاکهی دیکه ئەگهر سهدر دهرکهوتوه ئەوه به تنیا نهبن کاتیگ بهرهنگاری دهبنهوه، بهتایبته که هیشتا ههچیان بۆ سوننهکان نهکردوووه و نارهزایی و رهخنهی ئەوانیش ئەگهریکی چاوهپوانکراوه.

بهگوێهری ئامازه و پیداکیرییه راگهپیندراوهکانی هیزه شیعهکان لهم خولهی پینجهمدا خوازیاری دۆزینهوهی چارهسهری بنهپهتین بۆ دۆسیه نهوت و بودجه و خستنهسهرپنی پهیوهندی لهگهڵ ههریمی کوردستان، بهلام بههۆی ئەوهی دۆسیه نهوت کۆدهنگی شیعهی پنیوسته، دهترسن له ریسککردن و پیدانی پاساو به دهستی سهدرهوه که تۆمهتباریان بکات بهوهی لهبهر بهرزهوهندی خۆیان دهرهتی زۆر گهورهیان به ههریمی کوردستان داوه و بنهماکانی دهولتهی عیراقیان لاواز کردوووه.

بههۆی ئەوهش که عیراق کهوتوووته سالی ههلبژاردنهوه، پۆپولیزی شهقام له لایهک و ناکوکیه ناوخۆیهکانی چوارچۆیهی شیعهش رۆل و کاریگهری گهورهیان دهبیت له ئاراستهکردنی ههلوێستی هیز و جهمسهره جیاوازهکان و به گوێهری ئەزموونی سالی رابردوو هیزه سیاسییهکانی شیعه شهقام و وینهی خۆیان له بهغدا و باشوور ناگۆرتهوه به ههچ دهستکهوتیکی دیکه دهورمهودا، ههرچهند ستراتژییش بێت له چهشنی چارهسهرکردنی ههندیگ له کیشه که لهکهبووهکان لهگهڵ ههریمی کوردستان و تاوهکو ئیستاش ههر ئەم هاوکیشیه بهرکاره.

بېراری سالی رابردوو دادگهی فیدرالی عیراق، که بهگوێهری زانیاریهکان بووته یهکیگ له هاندهرهکانی دادگهی ICC له پاریس و بېراره نوپیهکی دهستهکەش که شهعهیهتیکی نیودهولتهی هیه، هۆکاریکی هینده بههیزی داوته دهست بهغدا و هیزه حوکمرانهکانی ئیستا که بپنیوستیان دهکات لهوهی چیدی وهکو سهردهمی کارکردنی حوسین شههرستانی له دۆسیه نهوت (2006 - 2010) شهپری میدیایی و مملانیی گهوره بکهن و جگه له پهرلهمانتاریکی دیاری عهسایب و ههندیکی دیکه وهکو مستهفا سهنهت و عالیه نسهیف، کهسی دیکهیان به ئاشکرا کاردانهوهی دلخۆشانهیان لهسهر بېرارهکه نهبووه.

ئەم دوو بېراره ناوخۆی و دهرهکییهی که له دوو سالدا دەرچوون، نهک ههر لهسهر دۆسیه نهوتی ههریمی کوردستان، بهلکو لیکهوتهی لهسهر کهرتی گازی دهبیت که ههریمی کوردستان وهکو دهرهت دهیخسته بهردهم ئەمریکا و ئەوروپا، لهمهش گرنگتر

لەسەر دەنگە فیدرالئیخوازەکانی شارى بەسرە و باشووری عێراقیش کە خەونی ئەوەیان هەبوو دەرفەتێک هەبێت لەجیاتی پارەدارکردنی بودجەى فیدرالى و بەغدا سامانی نەوتى شارەکە بخەنە خزمەت پرۆژەى "هەریمی بەسرە"و، هەروەها لیکەوتەکانى درێژەش دەکێشێت بۆ سەر هەر پارێزگا و ناوچەیهکی دیکەى عێراق لە چەشنى ئەنبار و نەبنەوا کە قسەوباسى ئەوەى تێدا بکریت گواپە پشت ئەستوور بە سامانە سرووشتییهکانى نەوت یان گاز یان هەر سامانیکی دیکە جۆریک لە حوکمرانیى خۆجیى بێمنەت لە بەغدا بنیات بنیەت و ئەمەش دەچیتە خزمەت ستراتیژی هێزە شیعەکانەو کە دەمیکە وازیان لە پرۆژەى فیدرالئیزمی نیوهراسەت و باشوور هیناوه و پاش گۆشەگیرکردنی سوننە و گەمارۆدانى دارایی هەریمی کوردستان، پرۆژەکەیان بووئەتە هۆی بەهیزکردنی ناوهند، بەتایبەت هەر هیچ نەبێت لەرپووی دارایی و ئابوورییهوه.